



Impactul prețurilor de transfer asupra imaginii companiei. Implicații în munca de audit

Drd. Mihai LUPU,

Academia de Studii Economice din București,
Școala doctorală Contabilitate,
e-mail: mihai.lupu@cig.ase.ro

Drd. Magda GHICA,

Academia de Studii Economice din București,
Școala doctorală Contabilitate,
e-mail: ghicamagda14@stud.ase.ro

Drd. Cornelia NĂSTASE,

Academia de Studii Economice din București,
Școala doctorală Contabilitate,
e-mail: nastasecornelia12@stud.ase.ro

Rezumat

Într-o economie puternic marcată de globalizare, prețurile de transfer reprezintă un punct central pe agenda contribuabililor, autorităților fiscale și organismelor de reglementare, influența lor manifestându-se în primul rând în domeniul fiscal, respectiv în ceea ce privește determinarea corectă și alocarea corespunzătoare a bazei impozabile aferentă impozitului pe profit între diferite jurisdicții sau între companii care activează în cadrul aceleiași jurisdicții. Însă, prețurile de transfer transcend problematica fiscală, influențând într-o măsură semnificativă și alte aspecte din viața unei entități, unul dintre acestea fiind imaginea reflectată în situațiile financiare anuale, inclusiv fluxurile de numerar sau indicatorii de performanță financiară și, prin analiza acestora, deciziile de investiții ale potențialilor utilizatori de informații contabile.

Prin urmare, prețurile de transfer reprezintă un punct de reper și în activitatea de audit desfășurată la nivelul companiilor care fac parte din grupuri naționale și multinaționale și sunt implicate în tranzacții intra-grup semnificative, întrucât respectarea sau nu a principiului valorii de piață influențează în mod direct reflectarea elementelor de venituri, cheltuieli, rezultat, active, capitaluri proprii sau datorii în conformitate cu principiul imaginii fidele și, astfel, în cele din urmă, opinia de audit. Standardele naționale și internaționale de audit oferă recomandări și indicații cu privire la modul în care trebuie tratată problematica prețurilor de transfer ca parte a misiunilor de audit, fapt ce reflectă o preocupare continuă a organismelor profesionale pentru conturarea celor mai bune practici în domeniu.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Lupu, M., Ghica, M., Năstase, C. (2024), The Impact of Transfer Pricing on the Company's Image. Implications in Audit Work, *Audit Financiar*, vol. XXII, no. 2(174)/2024, pp. 343-359, DOI: 10.20869/AUDITF/2024/174/012

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2024/174/012>
Data primirii articolului: 14.07.2023
Data revizuirii: 7.08.2023
Data acceptării: 2.04.2024

Prin studierea legislației în vigoare și a literaturii de specialitate și prin analizarea (pe un orizont de timp de 5 ani, respectiv 2018 – 2022) informațiilor cuprinse în situațiile financiare emise de trei dintre companiile listate la Bursa de Valori București, încadrate în categoria „Constituenți indice – BET”, care fac parte dintr-un grup și sunt implicate în tranzacții cu persoane afiliate, obiectivul prezentului articol a fost de a identifica principalele elemente care trebuie avute în vedere și analizate în munca de audit în ceea ce privește prețurile de transfer. În urma cercetării efectuate se poate concluziona că, în conformitate cu recomandările și cerințele standardelor naționale și internaționale de audit, în cadrul misiunilor de audit desfășurate la companii implicate în tranzacții cu persoane afiliate, prețurile de transfer reprezintă unul dintre elementele care trebuie să facă obiectul analizei recurente, întrucât impactul lor asupra rezultatului exercițiului dar și asupra altor elemente incluse în situațiile financiare (de exemplu, elemente de datorii, creanțe etc.) poate să fie semnificativ, influențând în mod direct imaginea fidelă pe care acestea trebuie să o reflecte.

Cuvinte cheie: prețuri de transfer; grupuri de companii; audit; principiul valorii de piață; principiul imaginii fidele;

Clasificare JEL: K34, M41, M42, M48

Introducere

Prețurile de transfer sunt un concept aplicabil în sfera fiscalității, reprezentând prețurile la care se tranzacționează bunuri și servicii între persoane afiliate (cel mai clar exemplu de persoane afiliate fiind reprezentat de companiile care fac parte din grupuri multinaționale sau locale).

Întreaga problematică a prețurilor de transfer a cunoscut o dezvoltare semnificativă în ultimii 30 de ani, odată cu accentuarea tendinței de globalizare și creșterea semnificativă a comerțului mondial, moment în care și autoritățile fiscale și-au îndreptat atenția spre necesitatea creării unui cadru de reglementare adecvat, care să permită repartizarea echitabilă a profiturilor obținute de grupurile multinaționale în jurisdicțiile în care acestea activează. Simultan, și organisme internaționale de prestigiu precum Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), Uniunea Europeană (EU), Organizația Națiunilor Unite (UN) sau Banca Mondială (WB) au constituit grupuri de lucru dedicate subiectului prețurilor de transfer, recunoscând astfel importanța acestei problematice, dar și necesitatea de a avea o strategie și o abordare sistematică și unitară a conceptelor asociate.

Potrivit raportului elaborat de către OECD și publicat în luna mai a anului 2018 (având la bază date aferente anului

2014), aproximativ jumătate din importurile și exporturile la nivel internațional sunt realizate de companiile/grupurile multinaționale, activitatea acestora generând și aproximativ 28% din produsul intern brut (GDP) la nivel mondial și aproximativ 23% din locurile de muncă la nivel mondial¹. Statisticile reflectă deci contribuția deosebită pe care o au grupurile de companii în cadrul economiei mondiale și implicit, în context fiscal, importanța prețurilor de transfer aplicate în cadrul tranzacțiilor desfășurate între companiile care compun grupurile, cunoscut fiind faptul că aceste tranzacții se desfășoară având la bază nu doar principiile clasice ale pieței libere (de exemplu, cererea și oferta), ci și aspecte specifice precum strategia grupului și obiectivele interne ale acestuia.

Problematica fiscală asociată prețurilor de transfer are la bază faptul că acestea pot fi utilizate drept mecanism de optimizare fiscală, întrucât influențează în mod direct veniturile impozabile sau cheltuielile deductibile înregistrate de către o companie care face parte dintr-un grup. Totuși, prețurile de transfer transcend problematica fiscală, influența lor răsfrângându-se asupra unor indicatori economico-financiar esențiali în caracterizarea stării de performanță a unei companii, precum fluxurile de numerar, profitabilitate, solvabilitate și lichiditate, poziție financiară etc.

În timp, odată cu diversificarea și dezvoltarea tranzacțiilor comerciale, prețurile de transfer au devenit un reper important nu doar în ceea ce privește analizarea modului în care companiile derulează afaceri între ele (atât companiile din diverse jurisdicții, cât și companiile din cadrul aceleiași țări), ci și cu persoanele fizice cu care se află în relație de afiliere (e.g. acționari, persoane cu funcții de conducere etc.). Prin urmare, în prezent, prețurile de transfer au devenit un subiect de discuție important și complex, a cărui cercetare mai detaliată este cu siguranță necesară.

Pe de altă parte, ca urmare a conștientizării importanței auditului financiar, interesul utilizatorilor de informații contabile asupra calității auditului a crescut considerabil. Creșterea de notorietate se datorează, între altele, și cazurilor din ce în ce mai frecvente și intens mediatizate de falimente/dificultăți semnificative în continuarea activității intervenite la nivelul unor companii foarte mari, care au reușit într-o formă sau alta să își ascundă practicile de afaceri agresive, unele dintre acestea având la baza inclusiv tranzacții desfășurate în context intra-grup cu intenția de a distorsiona informațiile din situațiile financiare și de a ascunde substanța economică a tranzacțiilor.

¹ Rolul companiilor multinaționale în cadrul economiei globale. Discutat intens dar abia măsurat, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, 2018, pag. 5

În ceea ce privește verificarea tranzacțiilor cu entități care fac parte din același grup, atât organismele internaționale precum și cele locale oferă norme menite să standardizeze și să faciliteze munca de audit. Cu toate acestea, auditorul întâmpină adesea provocări în identificarea și verificarea părților afiliate ale companiei auditate și a tranzacțiilor dintre acestea. Aceste bariere au la bază motive precum lipsa de înțelegere a principiului valorii de piață, deficiențe în identificarea părților afiliate, deficiențe de comunicare între auditor și persoana desemnată în relația cu auditul, carențe ale controlului intern etc.

Așadar, în lumina informațiilor prezentate, considerăm de bun augur o analiză asupra practicilor de audit folosite în verificarea tranzacțiilor cu părțile afiliate, pentru a facilita viitoare îmbunătățiri ale calității auditului și a eficienței muncii de audit.

1. Revizuirea legislației și a literaturii de specialitate

1.1. Concepte de bază din legislația privind prețurile de transfer

Legislația din România în domeniul prețurilor de transfer urmează principiile generale incluse în Liniile Directoare privind Prețurile de Transfer pentru Companii Multinaționale și Autorități Fiscale elaborate de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică („Liniile directoare OECD”). De asemenea, Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (Codul fiscal) menționează în mod specific faptul că în efectuarea analizelor de prețuri de transfer, în completarea legislației locale, trebuie luate în considerare prevederile Liniilor directoare OECD². Totodată, faptul că multe dintre statele membre ale UE sunt și membre OECD a determinat ca legislația europeană în domeniul prețurilor de transfer, precum și orice alte rapoarte elaborate de către instituțiile europene în acest domeniu să urmeze același raționament.

Prin urmare, toate conceptele importante utilizate în România în domeniul prețurilor de transfer, prezentate în cele ce urmează, își au originea în Liniile directoare OECD (sau alte rapoarte similare elaborate de către OECD în completarea și nuanțarea prevederilor Liniilor directoare).

Persoane afiliate

Existența și analiza prețurilor de transfer sunt generate de existența **persoanelor afiliate**. La nivelul României,

definiția persoanelor afiliate se regăsește în Codul fiscal, respectiv la punctul 26 al articolului 7. Potrivit acestuia, putem vorbi de existența unei relații de afiliere în oricare dintre următoarele situații: afiliere între două persoane fizice (în baza relației de căsătorie sau a gradului de rudenie – până la gradul al III-lea inclusiv), afiliere între o persoană fizică și o persoană juridică (în baza unei dețineri directe sau indirecte de cel puțin 25% a persoanei fizice în cadrul persoanei juridice sau a existenței controlului) și afiliere între două persoane juridice (în baza unei dețineri directe sau indirecte de cel puțin 25% a uneia dintre persoanele juridice în cadrul celeilalte sau a exercitării controlului sau în cazul în care fiecare dintre cele două persoane juridice sunt deținute de o a treia, direct sau indirect, cu o participație de cel puțin 25% sau sunt controlate de aceasta).

Din punct de vedere conceptual, ca modalitate de exercitare a afilierii, putem structura:

- deținerea directă, manifestată prin existența unei participații directe de cel puțin 25% deținută de către o persoană fizică sau juridică într-o altă persoană juridică;
- deținerea indirectă, manifestată prin existența unei participații indirecte (aceasta însemnând prin deținerile în alte persoane afiliate și ale altor persoane afiliate) de cel puțin 25%, deținută de către o persoană fizică sau juridică într-o altă persoană juridică. De asemenea, afilierea indirectă definește și situația în care două persoane juridice sunt considerate afiliate dacă sunt deținute de o a treia cu cel puțin 25% fiecare;
- exercitarea controlului.

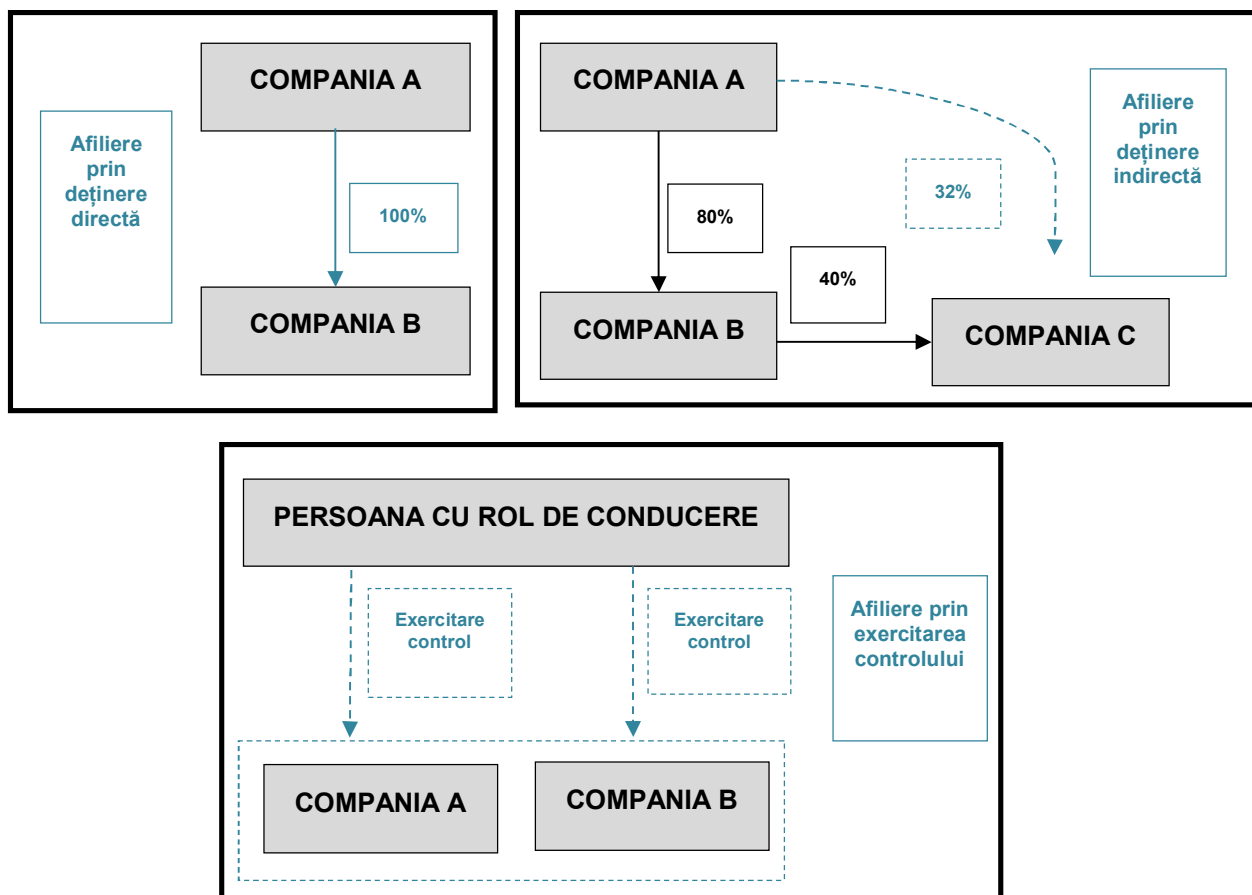
Clarificarea noțiunii de control se face în cadrul H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal („Normele metodologice”), care menționează că: „[...] se consideră că o persoană controlează în mod efectiv o persoană juridică dacă se stabilește faptul că, atât din punct de vedere factual cât și legal, [...] administratorul/personalul de conducere, are capacitatea de decizie asupra activității persoanei juridice vizate, prin încheierea de tranzacții cu alte persoane juridice care sunt sub controlul aceluiași administrator/personal de conducere sau că persoana de conducere din cadrul persoanei juridice este acționar sau administrator în cadrul persoanei juridice vizate.[...]”³.

Figura nr. 1 sintetizează modul în care pot fi exercitate relațiile de afiliere.

² Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, art. 11, pct. 4

³ H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, Titlul I, Capitolul 1, Secțiunea a 2-a, pct. (1)

Figura nr. 1. Prezentarea grafică a modalităților de exercitare a afilierii



Sursa: Prelucrare proprie a autorilor

Principiul valorii de piață

Legislația specifică menționează că tranzacțiile între persoanele afiliate trebuie să respecte **principiul valorii de piață**. Definiția principiului valorii de piață se regăsește în Codul fiscal și este similară cu cea inclusă în Liniile directoare OECD. Potrivit acesteia *“atunci când condițiile stabilite sau impuse în relațiile comerciale sau financiare între două persoane afiliate diferă de acelea care ar fi existat între persoane independente, orice profituri care în absența condițiilor respective ar fi fost realizate de una dintre persoane, dar nu au fost realizate de aceasta din cauza condițiilor respective, pot fi incluse în profiturile acelei persoane și impozitate corespunzător”⁴*.

Din punct de vedere practic, aplicarea acestui principiu presupune ca două persoane afiliate să tranzacționeze într-o manieră similară cu cea care s-ar fi aplicat în situația în care relația de afiliere nu ar fi existat. Aplicarea principiului valorii de piață ca bază de stabilire a unui preț echitabil (atât pentru contribuabili cât și pentru autoritățile fiscale) în cadrul tranzacțiilor desfășurate între persoane afiliate reprezintă soluția cel mai des utilizată la acest moment la nivel internațional însă nu și singura posibilă. Spre exemplu Liniile directoare OECD descriu și alternativa utilizării unei alocări a profitului global al unui grup multinațional pe baza unei formule („global formulary apportionment”), descriind în detaliu care sunt avantajele și dezavantajele acestui model.

⁴ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, art. 7, pct. 26

Cu toate acestea, opinia țărilor membre OECD (inclusă în Liniile directoare OECD) continuă să fie că principiul valorii de piață trebuie să guverneze evaluarea prețurilor de transfer aplicate în cadrul tranzacțiilor între persoane afiliate, întrucât el oferă cea mai apropiată aproximare a ceea ce ar rezulta ca preț (afereant vânzării de bunuri sau prestării de servicii) în urma aplicării mecanismelor pieței libere⁵. Acest lucru nu înseamnă că aplicarea principiului valorii de piață nu implică limitări și că uneori rezultatele aplicării acestui principiu nu pot fi contra-intuitive, ci doar că el reprezintă cea mai bună alternativă existentă în prezent.

Aplicarea principiului valorii de piață presupune selectarea unei metode de prețuri de transfer, efectuarea unei analize de comparabilitate (ținând cont de factorii de comparabilitate specifici care se regăsesc prezentați în Liniile directoare OECD) și calculul unui interval de piață care să poată fi utilizat ca referință.

Metodele de prețuri de transfer

Metodele de prețuri de transfer reprezintă modalități de analiză a conformității cu principiul valorii de piață a prețului de transfer aplicat în cadrul unei anumite categorii de tranzacții desfășurate între persoane afiliate. Din punct de vedere metodologic, în funcție de specificul lor, metodele de prețuri de transfer se bazează fie pe analiza prețurilor practicate în cadrul tranzacțiilor, fie pe analiza marjelor de profit (brute sau nete) obținute de către părțile implicate în tranzacție.

Similar cu Liniile directoare OECD, Codul fiscal face referire la cinci metode de prețuri de transfer⁶ care pot fi utilizate ca parte a analizelor de prețuri de transfer, recunoscând și posibilitatea contribuabililor și a autorităților fiscale de a utiliza orice altă metodă, în măsura în care aceasta conduce la obținerea unui rezultat mai bun, după cum urmează: metoda comparării prețurilor, metoda cost plus, metoda prețului de revânzare, metoda marjei nete și metoda împărțirii profitului.

În plus, Normele metodologice prezintă caracteristicile fiecărei metode de prețuri de transfer, oferind inclusiv exemple cu privire la categoriile de tranzacții în cadrul cărora este potrivită utilizarea unei anumite metode de prețuri de transfer. Liniile directoare OECD menționează

că primele trei metode de prețuri de transfer (respectiv metoda comparării prețurilor, metoda prețului de revânzare și metoda cost-plus) sunt clasificate ca metode tradiționale de prețuri de transfer, în timp ce următoarele două (respectiv metoda împărțirii profitului și metoda marjei nete) sunt metode tranzacționale de prețuri de transfer.

În cadrul unei analize de prețuri de transfer, obiectivul este de a selecta acea metodă care să corespundă cel mai bine particularităților cazului respectiv (neexistând din punct de vedere conceptual o metodă mai bună decât alta și nici o metodă aplicabilă în toate cazurile sau în majoritatea cazurilor).

Selectarea unei anumite metode de prețuri de transfer trebuie să se facă având în vedere caracteristicile fiecărei metode, avantajele și limitările ei, profilul părților implicate în tranzacții (stabilit în urma unei analize funcționale), disponibilitatea informațiilor, precum și probabilitatea ca acea metodă să ofere cea mai bună estimare a unui rezultat la valoare de piață⁷. Acest lucru este reflectat inclusiv în Normele metodologice, care menționează că: “(4) [...] În vederea stabilirii celei mai adecvate metode se au în vedere următoarele elemente: a) metoda care se apropie cel mai mult de împrejurările în care sunt stabilite prețurile supuse liberei concurențe pe piețe comparabile din punct de vedere comercial; b) metoda pentru care sunt disponibile date rezultate din funcționarea efectivă a persoanelor afiliate implicate în tranzacții supuse liberei concurențe; c) gradul de precizie cu care se pot face ajustări în vederea obținerii comparabilității; d) circumstanțele cazului individual; e) activitățile desfășurate efectiv de diferitele persoane afiliate; f) metoda folosită trebuie să corespundă împrejurărilor date ale pieței și ale activității contribuabilului; g) documentația care poate fi pusă la dispoziție de către contribuabil”⁸.

Cadru general de aplicare, particularitățile și gradul de utilizare a fiecărei metode în parte sunt sintetizate în **Tabelul nr. 1**.

⁵ Liniile Directoare privind Prețurile de Transfer pentru Companii Multinaționale și Autorități Fiscale, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, 2022, Capitolul I, Secțiunea B.2

⁶ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, art. 11, pct. 4

⁷ Liniile Directoare privind Prețurile de Transfer pentru Companii Multinaționale și Autorități Fiscale, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, 2022, Capitolul II, Partea I, A.2.2

⁸ H.G. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, Titlul I, Capitolul 2, Secțiunea a 2-a, pct. (4)

Tabelul nr. 1. Sumarul aplicabilității generale a metodelor de prețuri de transfer, a aspectelor importante de analizat ca parte a aplicării lor și a gradului de utilizare în practică

	METODA COMPARĂRII PREȚURILOR	METODA COST-PLUS	METODA PREȚULUI DE REVÂNZARE	METODA ÎMPĂRȚIRII PROFITULUI	METODA MARJEI NETE
Se aplică în general pentru:	Tranzacții cu bunuri generice Tranzacții financiare Tranzacții de licențiere	Tranzacții cu produse finite Prestarea de servicii	Tranzacții cu mărfuri	Activități interconectate	Toate categoriile de activități
Aspecte importante de analizat	Comparabile interne Comparabile externe	Comparabile interne Baza de cost Marja de profit	Comparabile interne Prețul de vânzare către independenți Marja brută	Analiza contribuției Analiza profitului rezidual	Segmentarea profitabilității Accesul la bazele de date
Gradul de utilizare în practică	Mediu	Foarte rar (cu o analiză de marjă brută) Mediu (cu o analiză de marjă netă)	Rar	Foarte rar	Frecvent

Sursa: Prelucrare proprie a autorilor

Analiza de comparabilitate

La baza aplicării principiului valorii de piață se află **analiza de comparabilitate**, ce presupune efectuarea unei comparații între o tranzacție desfășurată între persoane afiliate (denumită și tranzacție controlată) și o tranzacție desfășurată între parteneri independenți (denumită și tranzacție necontrolată)⁹. Pentru a se respecta principiul valorii de piață, regula de bază este ca o tranzacție între persoane afiliate trebuie să se aibă loc așa cum ea ar fi avut loc dacă ar fi avut loc între persoane independente.

Pentru identificarea de tranzacții/informații aferente unor tranzacții necontrolate contribuabilii, autoritățile fiscale sau specialiștii în domeniul prețurilor de transfer au acces la două mari categorii de surse:

- surse interne** – respectiv informații aflate la dispoziția uneia dintre părțile afiliate implicate în tranzacțiile controlate, referitoare la tranzacții similare desfășurate cu parteneri independenți de pe piață. De regulă, informațiile provenite din surse interne au un grad mai mare de detaliere (întrucât contribuabilul are acces direct la toate documentele și datele relevante) și sunt obținute cu costuri mai reduse. Tranzacțiile comparabile obținute din surse interne poartă denumirea de comparabile interne;

- surse externe** – respectiv informații din exteriorul companiilor care iau parte la tranzacțiile controlate, referitoare la tranzacții similare desfășurate între parteneri independenți de pe piață. Cele mai des întâlnite surse externe sunt reprezentate de bazele de date specifice utilizate în cadrul analizelor de prețuri de transfer (e.g. Orbis, RoyaltyStat etc.) însă la fel de bine pot fi utilizate și rapoarte elaborate de către diverse instituții sau companii de consultanță în anumite domenii specifice. De regulă, informațiile provenite din surse externe nu au un grad foarte mare de detaliere iar obținerea lor implică un nivel mai ridicat de costuri. Tranzacțiile comparabile obținute din surse externe poartă denumirea de comparabile externe.

Pornind de la premisa că analizele de comparabilitate nu pot fi perfecte, trebuie avut în vedere însă că ele trebuie să atingă o serie de obiective specifice, după cum urmează:

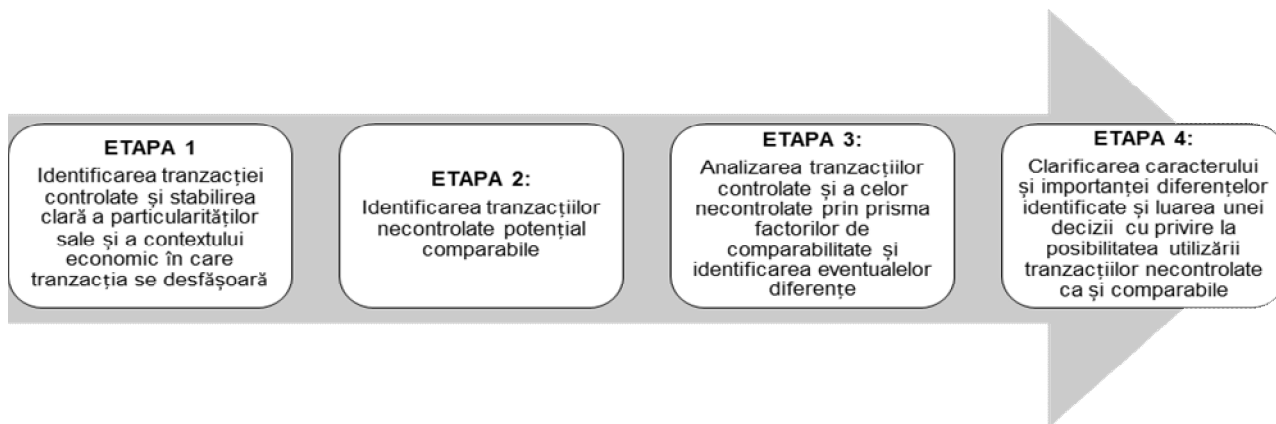
- înțelegerea deplină a tranzacției controlate, inclusiv: (i) contextul economic care generează tranzacția, (ii) cu ce contribuie fiecare parte la tranzacție, adică ce responsabilități are, ce riscuri își asumă, ce active utilizează (aspecte identificate în urma desfășurării analizei funcționale) și (iii) cum s-a stabilit prețul de transfer în cadrul tranzacției;
- identificarea celor mai potrivite tranzacții necontrolate ce pot fi utilizate ca referință pentru tranzacția

⁹ Liniiile Directoare privind Prețurile de Transfer pentru Companii Multinaționale și Autorități Fiscale, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, 2022, Capitolul I, Secțiunea B.2

controlată (pentru ca o tranzacție necontrolată să poată fi utilizată ca referință trebuie să nu existe diferențe semnificative între ea și tranzacția controlată sau dacă aceste diferențe există, să poată fi efectuate ajustări de comparabilitate care să permită eliminarea acestor diferențe).

Procesul de elaborare al unei analize de comparabilitate este iterativ și necesită exercitarea raționamentului profesional. Liniile directoare OECD menționează 9 pași care trebuie parcurși în elaborarea unei analize de comparabilitate, care pot fi grupați în patru etape principale, prezentate în *Figura nr. 2*.

Figura nr. 2. Etapele de aplicat în cadrul unei analize de comparabilitate



Sursa: Prelucrare proprie a autorilor

Selectarea tranzacțiilor necontrolate care pot fi utilizate ca referință de comparabilitate se face prin raportare la cei cinci factori de comparabilitate menționați de Liniile directoare OECD, respectiv: caracteristicile bunurilor/serviciilor, termenii contractuali, analiza funcțională, circumstanțele economice ale părților și pieței și strategia de afaceri.

În funcție de metoda de prețuri de transfer utilizată în cadrul analizei efectuate pentru o anumită tranzacție controlată, importanța anumitor factori de comparabilitate poate să fie mai mare sau mai mică (de exemplu, în cazul utilizării metodei comparării prețurilor caracteristicile bunurilor/serviciilor joacă un rol central, rolul acestui factor de comparabilitate fiind însă mai redus în măsura în care pentru analiza conformității cu principiul valorii de piață se utilizează metoda marjei nete). Însă întotdeauna obiectivul central al unei analize de comparabilitate va fi de a identifica cea mai bună referință disponibilă la un moment dat.

Respectarea principiului valorii de piață se face cel mai adesea prin raportarea nu la o singură valoare, ci la un interval de piață (interval de comparare).

Intervalul de piață (intervalul de comparare)

Ca noțiune, **intervalul de piață (intervalul de comparare)** se regăsește menționat atât în cadrul Codului fiscal cât și în cadrul Ordinului nr. 442/2016 emis de președintele ANAF privind cuantumul tranzacțiilor, termenele pentru întocmire, conținutul și condițiile de solicitare a dosarului prețurilor de transfer și procedura de ajustare/estimare a prețurilor de transfer (Ordinul 442/2016). Însă o prezentare detaliată a noțiunii, inclusiv a elementelor importante care trebuie luate în considerare în determinarea intervalului de piață, se regăsește în cadrul Ordinului nr. 442/2016, care menționează că intervalul de piață reprezintă de fapt intervalul intercuartilă între cuartila inferioară și cea superioară¹⁰.

Determinarea intervalului de piață presupune un calcul statistic efectuat pe baza informațiilor aferente observațiilor dintr-un eșantion final, obiectivul acestui calcul fiind pe de o parte de a determina care este marja /

¹⁰ Ordinul 442/2016 emis de președintele ANAF privind cuantumul tranzacțiilor, termenele pentru întocmire, conținutul și condițiile de solicitare a dosarului prețurilor de transfer și procedura de ajustare/estimare a prețurilor de transfer, art. 8

rezultatul / prețul practicat pe piață de către companii independente implicate în aceleași tipuri de tranzacții cu cele desfășurate între persoanele afiliate și pe de altă parte de a determina tendința centrală a pieței, ca punct utilizat de către autoritățile fiscale din România în efectuarea de ajustări sau estimări de prețuri de transfer, în acele situații în care contribuabilii nu pot dovedi / documenta în mod corespunzător respectarea principiului valorii de piață în cadrul tranzacțiilor cu persoane afiliate în care sunt angrenați.

În practică, intervalul de piață este de fapt intervalul intercuartilar iar tendința centrală a pieței este reprezentată de mediană.

1.2. Revizuirea literaturii de specialitate

Pe măsură ce mediul de afaceri a evoluat, companiile au dezvoltat numeroase strategii de optimizare a sarcinii fiscale, motiv pentru care auditul financiar este unul dintre pionii principali în responsabilizarea companiilor, scopul sau fiind de a oferi, sub forma opiniei de audit, o asigurare asupra informațiilor financiare verificate. Privind din prisma globalizării, extinderea activității economice a companiilor pe teritoriile altor state, face ca imaginea companiei să poată fi influențată de prețurile de transfer. Astfel, riscul de audit crește, ceea ce conduce la depunerea de către auditori a unui efort sporit în procesul de auditare a situațiilor financiare.

Potrivit Wenxia Ge et al (2010)¹, înainte de a fi introduse noi reglementări în ceea ce privește prezentarea tranzacțiilor cu părțile afiliate în situațiile financiare ale companiilor de pe piața chineză, investitorii procedau la ajustarea veniturilor în momentul în care evaluau o companie care se angajează în tranzacții cu părțile afiliate. În plus, apariția unor noi scandaluri în care sunt implicate societăți care practică prețuri de transfer a stârnit îndoiala investitorilor cu privire la cantitatea și relevanța informațiilor furnizate în notele explicative la situațiile financiare. Spre deosebire de investitori, auditul extern are acces la informații detaliate și documente explicative în analiza prețurilor de transfer ale companiei auditate. Astfel, importanța auditului financiar crește în ochii

investitorilor, prin prisma necesității unei asigurări cu privire la veridicitatea situațiilor financiare.

Rasheed P. C. et al (2021)² au concluzionat că există o relație directă între tipurile de tranzacții desfășurate între părțile afiliate și creșterea riscului de audit, rezultând o creștere a onorariului auditorilor. Mai mult, El-Helaly (2018)³ a observat că relația dintre tranzacțiile intragrup și și calitatea prezentării veniturilor este mai degrabă una negativă, iar riscurile date de existența relațiilor economice dintre părțile afiliate au implicații în munca auditorului întrucât reputația acestora poate fi afectată prin expunerea la posibile litigii. Pe de altă parte, s-a demonstrat faptul că tranzacționarea cu o parte afiliată din aceeași industrie crește performanța firmei (H.-D. Wang et al, 2019)⁴.

Pe plan intern, studiul efectuat de Pasc et al (2021)⁵ arată arată că nivelul de conformare al raportărilor financiare urmează un trend crescător în perioada analizată, însă, întrucât nu există încă o lege matură care să standardizeze prezentarea în situațiile financiare a tranzacțiilor cu părțile afiliate, nu s-a putut deduce dacă informațiile prezentate sunt complete. Necesitatea unei uniformizări în documentarea și fundamentarea principiului valorii de piață este întărită și de Ignat I. & Feleagă, L. (2019)⁶. Din punctul de vedere al relației dintre tranzacțiile cu părțile afiliate și riscul de guvernanta corporativă în România, tranzacțiile între părțile afiliate sunt dispuse la utilizarea abuzivă de către management,

² Abdul Rasheed, P. C., Iqbal, T. H., & Mallikarjunappa, T. (2021). *Related party transactions and audit risk*. *Cogent Business & Management*, 8(1)

doi:<https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1888669>

³ Moataz El-Helaly, Ifigenia Georgiou, Alan D. Lowe (2018), *The interplay between related party transactions and earnings management: The role of audit quality*, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 32, Pages 47-60, ISSN 1061-9518, <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2018.07.003>, (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1061951818301708>)

⁴ Hong-Da Wang, Chia-Ching Cho, Chan-Jane Lin (2019), *Related Related party transactions, business relatedness, and firm performance*, *Journal of Business Research*, Volume 101, Pages 411-425, ISSN 0148-2963, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.01.066>, (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296319300864>)

⁵ Pasc, L.-V., Hațegan, C.-D., (2021), *Reporting Significant Transactions with Affiliated Parties of Listed Companies on Stock Exchange*, *Audit Financiar*, vol. XIX, no. 2(162)/2021, pp. 359-372, DOI: 10.20869/AUDITF/2021/162/012

⁶ Ignat, I., & Feleagă, L. (2019). *Research regarding the issues of the arm's length principle mentioned by IAS 24*. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 32(1), 3034-3051.

¹ Wenxia Ge, Donald H. Drury, Steve Fortin, Feng Liu, Desmond Tsang Tsang (2010), *Value relevance of disclosed related party transactions*, *Advances in Accounting*, Volume 26, Issue 1, Pages 134-141, ISSN 0882-6110, <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2010.02.004>. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0882611010000076>)

lucru ce amenință valoarea acționarilor. De asemenea, administratorii neexecutivi independenți sunt în minoritate în România (Mihai et al, 2017)¹.

La nivel instituțional, Comisia de Audit și Asigurare (CAA) din cadrul Institutului Contabililor Autorizați din Anglia și Țara Galilor a emis pentru membrii săi, în anul 2010, un ghid practic care abordează problemele practice legate de auditul părților afiliate. Sugestiile oferite sunt prezentate sub forma unui plan de acțiune în cinci puncte pentru a consolida calitatea auditului în această zonă².

Subiectul prețurilor de transfer este un domeniu deosebit de complex și vast, cu caracter interdisciplinar, încadrându-se în sfera contabilității, fiscalității, dreptului și economiei. Aflat într-o continuă dinamică, acesta oferă nenumărate oportunități de cercetare. Dacă bibliografia științifică străină care analizează problematica prețurilor de transfer este vastă, în ceea ce privește bibliografia științifică autohtonă putem spune că, deși un subiect tratat limitat în anii din urmă, prețurile de transfer au fost aduse în atenția publicului în tot mai multe cercetări recente. Din analiza articolelor autohtone existente s-a constatat că, până în acest moment, nu a fost abordată o analiză a impactului prețurilor de transfer asupra muncii de audit prin prisma implicațiilor aduse imaginii companiei. Prin urmare, articolele anterioare au condus către examinarea relației dintre prețurile de transfer și procesul de audit financiar.

1.3. Considerații privind principalele prevederi ale standardelor internaționale și naționale de audit în ceea ce privește analizarea prețurilor de transfer

Auditul prețurilor de transfer este una dintre cele mai dificile părți ale auditării situațiilor financiare fiind considerat în top 10 deficiențe ale auditului în cazuri de

fraudă³. Numeroase companii desfășoară tranzacții semnificative cu părți afiliate în decursul normal al activității și acest tip de tranzacții pot aduce un risc crescut de denaturare a situațiilor financiare, comparativ cu tranzacțiile desfășurate cu părți independente. Riscurile pot fi generate de:

- tranzacții complexe, circulare și cu valori semnificative;
- tranzacții cu părți afiliate aflate în diferite jurisdicții;
- condiții preferențiale ale tranzacțiilor.

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (*International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB*) recunoaște importanța prețurilor de transfer în auditul entităților multinaționale și oferă orientări specifice în acest sens. Spre exemplu, standardul internațional de audit ISA 550 „Părți afiliate” (*Related parties*) abordează aspecte legate de prețurile de transfer în cadrul auditului financiar al entităților care au operațiuni transfrontaliere sau sunt implicate în tranzacții cu părți afiliate. În viziunea IAASB, auditorii trebuie să obțină o înțelegere adecvată a tranzacțiilor cu părți afiliate și a prețurilor de transfer utilizate, pentru a evalua riscul de audit și pentru a obține suficiente probe de audit relevante și adecvate. Auditorii trebuie să fie conștienți de legislația și reglementările fiscale relevante din jurisdicțiile aplicabile și să înțeleagă impactul prețurilor de transfer asupra situațiilor financiare și a informațiilor prezentate de către entitate.

Dacă în reglementările fiscale din România părțile afiliate sunt definite prin criterii foarte clare, standardele internaționale de audit fac trimitere la cadrul de raportare aplicabil. Prin IAS 24 „Prezentarea informațiilor privind părțile afiliate” (*Related Party Disclosures*), părțile afiliate sunt definite în sens mult mai larg față de ceea ce prevede Codul fiscal, respectiv⁴:

Următorii termeni sunt utilizați în prezentul standard cu semnificațiile specificate: O parte afiliată este o persoană sau o entitate care are legătură cu entitatea care își întocmește situațiile financiare (în prezentul Standard denumită „entitate raportoare”).

(a) O persoană sau un membru apropiat al familiei acelei persoane are legătură cu o entitate raportoare dacă acea persoană: (i) are controlul sau controlul comun asupra entității raportoare; (ii) are o influență semnificativă asupra entității raportoare; sau (iii) este membru al personalului

¹ Mihai, I. O., Radu, R. I., & Isai, V. (2017). *Corporate Governance and Related Parties Transactions – Evidence from Romanian Listed Companies*. In S. Hugues, & N. Cristache (eds.), *Risk in Contemporary Economy* (pp. 124-134). Iasi, Romania: LUMEN Proceedings. <https://doi.org/10.18662/lumproc.rce2017.1.10>

² Institute of Chartered Accountants in England and Wales, Audit and Assurance Faculty (2010), *The audit of related parties in practices*, <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/audit-and-assurance/audit-and-assurance-faculty/publications/others/the-audit-of-related-parties-in-practice.ashx#:~:text=It%20requires%20auditors%20to%20consider,315%20and%202402%20on%20fraud>

³ Beasley et al. 2001 Top 10 Audit Deficiencies.

⁴ IAS 24 Related Party Disclosures.

cheie de conducere al entității raportoare sau al unei mamă a entității raportoare.

(b) O entitate este legată de o entitate raportoare dacă se aplică oricare dintre următoarele condiții: (i) entitatea și entitatea raportoare sunt membri ai aceluiași grup (ceea ce înseamnă că fiecare mamă, filială și filială asociată este legată de celelalte); (ii) o entitate este o asociere sau o asociere în participație a celeilalte entități (sau o asociere sau o asociere în participație a unui membru al unui grup al cărui membru este cealaltă entitate); (iii) ambele entități au asocieri în participație ale aceluiași terț; (iv) o entitate este o asociere în participație a unei terțe entități, iar cealaltă entitate este o societate asociată a terței entități; (v) entitatea este un plan de beneficii post-angajare în beneficiul angajaților fie ai entității raportoare, fie ai unei entități aferente entității raportoare. Dacă entitatea raportoare este ea însăși un astfel de plan, angajatorii sponsori sunt, de asemenea, legați de entitatea raportoare; (vi) entitatea este controlată sau controlată în comun de o persoană identificată la litera (a); (vii) o persoană identificată la litera (a)(i) are o influență semnificativă asupra entității sau este membru al personalului cheie de conducere al entității (sau al unei rude a entității); (viii) entitatea sau orice membru al unui grup din care face parte furnizează servicii de personal cheie de conducere entității raportoare sau mamă a entității raportoare.

Membrii apropiați ai familiei unei persoane sunt acei membri ai familiei despre care se poate aștepta să influențeze sau să fie influențați de acea persoană în relațiile lor cu entitatea și includ: (a) copiii și soțul sau partenerul de familie ale acelei persoane; (b) copiii soțului sau partenerului de familie al acelei persoane; și (c) persoane aflate în întreținerea acelei persoane sau a soțului sau partenerului de familie al acelei persoane.¹

O definiție similară a persoanelor afiliate se regăsește și în Ordinul nr. 1802/2014 emis de ministrul finanțelor publice pentru aprobarea reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate.

Auditorul trebuie să acorde o atenție deosebită la identificarea tranzacțiilor care, conform definiției în materia contabilității, sunt considerate ca desfășurate cu părți afiliate și nu doar tranzacțiilor care sunt considerate tranzacții cu părți afiliate conform definiției din Codul fiscal.

¹ IAS 24 Related Party Disclosures.

Deoarece părțile afiliate nu sunt independente unele de altele, majoritatea cadrelor de raportare financiară au cerințe specifice de prezentare și contabilizare pentru soldurile, relațiile și tranzacțiile cu părțile astfel încât utilizatorii situațiilor financiare să înțeleagă natura lor și impactul lor real sau potențial asupra situațiilor financiare. Dacă este cerut de cadrul de raportare financiară aplicabil, auditorii trebuie să aplice procedurile de audit pentru a identifica, evalua și aborda riscurile de denaturare semnificativă care decurg din eșecul unei companii de a descrie sau prezenta tranzacțiile sau soldurile cu părțile afiliate în mod adecvat.

În România, atât Ordinul nr. 2.844/2016 emis de ministrul finanțelor publice pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară cât și Ordinul nr. 1.802/2014 impun companiilor să prezinte informații legate de identitatea părților afiliate și a tranzacțiilor cu acestea², precum: denumirea și sediul social ale fiecăreia dintre entitățile afiliate, proporția de capital deținută, valoarea capitalului și rezervelor, precum și profitul sau pierderea entităților respective, natura relației cu părțile afiliate și informații cu privire la tranzacțiile desfășurate cu părțile afiliate și soldurile scadente (de exemplu valoarea tranzacțiilor, valoarea soldurilor scadente, inclusiv a angajamentelor, detalii privind garanțiile date sau primite, provizioanele privind creanțele îndoielnice aferente valorii soldurilor scadente).

Odată cu adoptarea ISA 701 „Comunicarea aspectelor cheie de audit” (*Communicating key audit matters in the independent auditor’s report*), auditorii au fost nevoiți să includă în rapoartele lor aspecte cheie care, conform propriului raționament profesional, au avut cea mai mare însemnătate în auditarea situațiilor financiare. În cazul companiilor cu tranzacții semnificative cu părți afiliate, auditorul ar putea include acest aspect în raportul de audit pentru o mai bună transparență față de utilizatorii informațiilor financiare. Un studiu din iunie 2023³ a

² Ordinul nr. 2.844/2016 emis de Ministerul Finanțelor Publice pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, Secțiunea 2.2, literale e) și g) și Ordinul nr. 1.802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, pct. 482, alin. (1) și (2)

³ Pasc, Lioara-Veronica, Camelia-Daniela Hategan. 2023. Disclosure of Key Audit Matters: European Listed Companies’ Evidence on Related Parties Transactions, *International Journal of Financial Studies*

analizat rapoartele de audit ale companiilor listate din 31 de țări și a constatat că:

- 61,29% dintre aspectele cheie de audit privind părțile afiliate au fost raportate de către auditori BIG4;
- în 2021 au fost raportate de 11 ori mai multe aspecte cheie față de anul 2016;
- cele mai multe aspecte cheie privind părțile afiliate au fost raportate în Marea Britanie.

În cadrul unui audit al tranzacțiilor cu părți afiliate, auditorul poate efectua diverse teste pentru a evalua dacă aceste tranzacții sunt în conformitate cu principiile de prețuri de transfer acceptate și reglementările fiscale, prezentate în cele ce urmează.

1. Analiza comparativă a prețurilor de transfer:

- auditorul poate efectua o analiză comparativă între prețurile de transfer practicate / marjele de profit obținute de companie în tranzacțiile cu părți afiliate și: (i) prețurile practicate / marjele de profit obținute în tranzacții similare desfășurate de companie cu părți independente, sau (ii) prețurile practicate / marjele de profit obținute în tranzacții similare desfășurate între părți independente de pe piață;
- această analiză poate implica colectarea de informații de piață, inclusiv cotații, oferte, studii de piață sau efectuarea de studii de comparabilitate / studii de benchmarking în baze de date specifice (e.g. Orbis) pentru a evalua dacă prețurile de transfer / marjele de profit sunt în concordanță cu condițiile de piață și nu prezintă abateri semnificative;
- o procedură la îndemâna auditorului este solicitarea și parcurgerea dosarului prețurilor de transfer, dacă acesta există la nivelul societății, întrucât el trebuie să conțină o analiză comparativă pentru toate categoriile de tranzacții cu persoane afiliate semnificative desfășurate de către companie. În cazul în care un astfel de dosar nu există, auditorul poate recomanda pregătirea unuia.

2. Evaluarea politicilor și procedurilor interne:

- auditorul poate examina politicile și procedurile interne ale companiei privind tranzacțiile cu părți afiliate pentru a evalua dacă există politici adecvate și bine documentate pentru stabilirea prețurilor de transfer;

- aceasta implică evaluarea existenței și aplicării politicii de prețuri de transfer, inclusiv a procedurilor de documentare și justificare a prețurilor practicate în tranzacțiile cu părți afiliate;
- de asemenea, va fi analizat și procesul decizional privind tranzacțiile cu părți afiliate și dacă în cadrul companiei există un comitet independent ce are aceste atribuții.

3. Verificarea documentelor și a înregistrărilor contabile:

- auditorul poate efectua verificări detaliate ale documentelor și înregistrărilor contabile relevante pentru tranzacțiile cu părți afiliate, cum ar fi: contracte, facturi, note de contabilitate și alte documente justificative;
- aceasta implică verificarea corectitudinii și completitudinii înregistrărilor contabile și a documentelor de suport pentru a se asigura că tranzacțiile cu părți afiliate sunt înregistrate în mod adecvat, în conformitate cu principiile contabile relevante și cu politicile de prețuri de transfer ale companiei.

4. Confirmarea tranzacțiilor cu părți afiliate:

- auditorul poate solicita confirmări directe către părțile implicate în tranzacțiile intra-grup pentru a verifica existența și exactitatea acestor tranzacții;
- confirmările pot fi solicitate către părțile afiliate.

Ca parte a evaluării riscului în auditul tranzacțiilor cu părțile afiliate, procesul de obținere a informațiilor reprezintă o etapă importantă întrucât în această etapă auditorul poate inclusiv intervieva conducerea societății cu privire la identitatea părților afiliate, natura relațiilor dintre entitate și aceste părți și lista tranzacțiilor desfășurate. Conform ISA 550, auditorul trebuie să inspecteze și documente precum minute ale întâlnirilor acționarilor și orice alte documente care ar putea da indicii asupra altor tranzacții pe care conducerea nu le-a identificat sau nu le-a prezentat auditorului.

În ipoteza în care auditorul identifică factori de risc precum influența dominantă a unor părți afiliate sau tranzacții neobișnuite care nu țin de activitatea normală a companiei, acesta poate inclusiv să demareze o analiză în evaluarea riscului de denaturare semnificativă cauzată de fraudă conform ISA 240 „Responsabilitățile auditorului

privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare” (*Auditor's responsibility to consider fraud in an audit of financial statements*). Standardul oferă îndrumări și în situația în care auditorul identifică tranzacții pe care compania nu le-a prezentat, auditorul având responsabilitatea de a investiga motivele pentru care controalele interne nu au detectat aceste tranzacții. Dacă omisiunea prezentării tranzacțiilor pare a fi intenționată, va aplica dispozițiile din ISA 240 cu privire la responsabilitățile auditorului privind fraudă și poate solicita o nouă declarație din partea conducerii privind părțile afiliate și tranzacțiile desfășurate cu acestea, prilej în care poate reevalua credibilitatea informațiilor primite de la conducere cu ocazia interviurilor. Este important de menționat că există și alte standarde internaționale de audit care pot fi relevante pentru astfel de situații, cum ar fi ISA 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativa prin neînțelegerea entității și a mediului său” (*Identifying and assessing the risks of material misstatement*).

În concluzie, IAASB recunoaște importanța prețurilor de transfer în audit și furnizează orientări specifice auditorilor pentru a evalua riscul de audit și a obține probe de audit adecvate în legătură cu tranzacțiile cu părți afiliate și prețurile de transfer utilizate de către entități. Aceasta contribuie la asigurarea transparenței și integrității informațiilor financiare în contextul operațiunilor internaționale ale entităților.

2. Metodologia cercetării

În vederea identificării principalelor elemente care trebuie avute în vedere și analizate în munca de audit în ceea ce privește tranzacțiile cu persoane afiliate și prețurile de transfer, am conceput un studiu de caz, în cadrul căruia am parcurs următorii pași:

- Pasul 1: selectarea a trei societăți comerciale de mari dimensiuni de pe piața din România care fac parte din grupuri de companii, fiind astfel implicate în tranzacții cu persoane afiliate. În acest scop am ales trei dintre companiile listate la Bursa de Valori București încadrate în categoria „Constituenți indice – BET”;
- Pasul 2: identificarea, pe website-ul fiecărei companii (la secțiunea dedicată informațiilor pentru investitori) a situațiilor financiare individuale anuale (cuprinzând inclusiv notele la situațiile financiare) și a raportului auditorului

pentru fiecare an din perioada 2018 – 2022 (s-a considerat că pentru relevanța analizei, un orizont de timp de 5 ani este unul potrivit) și descărcarea acestora;

- Pasul 3: parcurgerea situațiilor financiare individuale anuale și a raportului auditorului în vederea identificării acelor secțiuni care tratează aspecte legate de problematica prețurilor de transfer. În parcurgerea documentelor s-a avut în vedere inclusiv căutarea după cuvinte și sintagme cheie, precum: „prețuri de transfer”, „persoane afiliate”, „părți afiliate”, „părți legate”, „grup”, „tranzacții intra-grup”, „filiale”;
- Pasul 4: formularea de concluzii cu privire la: (i) care sunt secțiunile din cadrul situațiilor financiare și rapoartelor de audit în cadrul cărora se regăsesc mențiuni cu privire la prețurile de transfer, tranzacțiile cu persoane afiliate și necesitatea respectării principiului valorii de piață în context intra-grup; și (ii) care sunt elementele de natură informațională care sunt incluse în aceste secțiuni, acestea reflectând de fapt unele dintre punctele importante care trebuie urmărite în cadrul unei misiuni de audit, din perspectiva problematicii prețurilor de transfer.

În final, concluziile formulate în cadrul prezentului articol au la bază atât revizuirea legislației și literaturii de specialitate, cât și concluziile rezultate din analiza informațiilor publice accesibile investitorilor, respectiv situațiile financiare anuale și rapoartele de audit.

3. Analiza rezultatelor

În urma cercetării situațiilor financiare individuale anuale și a raportului auditorului pentru fiecare dintre cele 3 companii analizate pentru perioada 2018 – 2022 au fost identificate mai multe secțiuni din cadrul acestor documente în care sunt prezentate sau au fost dezbătute tematici care au legătură cu relațiile de afiliere ale companiilor și cu tranzacțiile desfășurate în context intra-grup.

În urma parcurgerii rapoartelor de audit s-a constatat că 11 dintre ele (aproximativ 70%) includ mențiuni cu privire la problematici generate de modul specific de funcționare a companiilor ca parte a unor grupuri (conform recomandărilor din ISA 701). Deși, în baza informațiilor limitate disponibile, nu putem afirma cu certitudine că societățile în cadrul cărora s-au realizat investiții

menționate în rapoartele de audit sau cele denumite „filiale” îndeplinesc condițiile menționate în Codul fiscal pentru a fi considerate persoane afiliate, putem totuși presupune cu un grad rezonabil de certitudine că aceasta este situația.

Mențiunile se regăsesc în cadrul secțiunii „Aspecte cheie de audit” din cadrul rapoartelor de audit și vizează următoarele aspecte:

- Tratatamentul investițiilor, respectiv: testarea pentru depreciere a investițiilor în filiale, valoarea recuperabilă a investiției într-o anumită entitate, evaluarea investițiilor în alte societăți și recuperabilitatea investițiilor în alte entități; și
- Continuitatea activității, respectiv dependența societății auditate de filialele sale și capacitatea de a-și continua activitatea.

În ceea ce privește tratamentul investițiilor, un aspect suplimentar care trebuie investigat înainte de a ridica orice întrebări legate de prețul inițial al tranzacției este în ce măsură achiziția filialelor s-a făcut la momentul în care există deja o relație de afiliere între entități. În măsura în care răspunsul este afirmativ, prețul aplicat în cadrul tranzacției de achiziție și înregistrat în contabilitate ca investiție (în categoria „imobilizări financiare”) ar fi trebuit să respecte principiul valorii de piață. Practicarea unui preț diferit față de cel care ar fi fost stabilit între doi parteneri independenți influențează în mod direct atât informațiile cuprinse în bilanțul contabil (prin subevaluarea sau supraevaluarea activelor imobilizate financiare), cât și cele cuprinse în contul de profit și pierdere (prin prisma recunoașterii ulterioare a unor eventuale ajustări pentru depreciere care influențează în mod direct rezultatul companiei).

În ceea ce privește continuitatea activității, apariția unor îngrijorări semnificative cu privire la acest aspect are drept consecință directă schimbarea modului în care se face evaluarea elementelor bilanțiere la data întocmirii situațiilor financiare.

Având în vedere cele de mai sus, se poate concluziona că, în principiu, apartenența unei societăți la un grup generează un context specific de care auditorii financiari țin cont în cadrul misiunii de audit, unele dintre situațiile specifice care iau naștere astfel fiind încadrate în categoria aspectelor cheie de audit.

Din analiza efectuată asupra situațiilor financiare au rezultat următoarele:

- bilanțul contabil, contul de profit și pierdere, tabloul fluxurilor de trezorerie și situația variației capitalurilor proprii au un aport informațional destul de limitat în ceea ce privește reflectarea relațiilor de afiliere și a tranzacțiilor cu persoanele afiliate, cuprinzând un număr extrem de restrâns de indicatori specifici. Acest lucru se datorează în primul rând faptului că ele reprezintă situații centralizatoare, menite a reflecta o imagine de ansamblu a activității unei societăți și nu una de detaliu. Mai mult, întrucât exista un anumit grad de libertate cu privire la modalitatea de structurare și prezentare a bilanțului, contului de profit și pierdere, tabloului fluxurilor de trezorerie și situației variației capitalurilor proprii către investitori, fiecare companie poate să decidă dacă prezintă sau nu anumii indicatori de detaliu cu privire la operațiunile desfășurate în context intra-grup, neexistând o consecvență de la o companie la alta sau, în cazul situațiilor financiare aferente aceleiași companii, de la un exercițiu financiar la altul;
- notele la situațiile financiare sunt acele componente din pachetul anual de raportare financiară care cuprind elemente de detaliu, cu un aport informațional ridicat în ceea ce privește reflectarea relațiilor de afiliere și a tranzacțiilor cu persoanele afiliate (în conformitate cu prevederile IAS 24). Detaliile incluse se referă în principal la următoarele elemente:
 - acționarii societăți;
 - remunerația conducerii societății;
 - lista filialelor / entităților afiliate;
 - soldurile datoriilor / creanțelor înregistrate în relație cu filialele / entitățile afiliate;
 - valoarea tranzacțiilor cu filialele / entitățile afiliate.

Acestea se regăsesc, în principiu, în nota care reflectă tranzacțiile cu persoane afiliate, însă, de la caz la caz, ele pot să fie incluse în mai multe note diferite care se circumscriu acestei tematici, dar care tratează probleme punctuale, precum: activele financiare, investițiile în filiale, împrumuturile acordate filialelor etc.

În plus, anumite detalii cu privire la tranzacțiile desfășurate de către o societate cu părțile sale afiliate se pot regăsi și în cadrul altor note care tratează aspecte cu caracter general (care nu țin neapărat de contextul intra-grup), precum creanțe, datorii, fond comercial, imobilizări corporale etc. Altfel spus, în

măsura în care tranzacțiile desfășurate de către societate cu entitățile afiliate generează datorii semnificative, cel mai probabil vor exista referiri cu privire la acest aspect nu doar în nota care detaliază tranzacțiile cu persoanele afiliate în mod specific, ci și în cea care detaliază datoriile la modul general.

În cadrul procesului de raportare se pune accent atât pe informațiile care au în vedere relațiile de colaborare existente între societate și părțile sale afiliate persoane juridice (din țară și din afara României), cât și pe informațiile care au în vedere relațiile cu părțile sale afiliate persoane fizice (de exemplu acționari persoane fizice sau persoane care ocupă funcții de conducere și care pot fi considerate afiliate prin prisma criteriului de exercitare a controlului). De asemenea, în cadrul uneia dintre societățile ale căror raportări financiare au fost analizate, notele la situațiile financiare cuprind inclusiv informații cu privire la tranzacțiile desfășurate cu alte societăți în care acționarul majoritar al societății deține control sau influență semnificativă.

- În principiu, în cazul raportărilor aferente aceleiași companii, există consecvență în tipurile de informații prezentate de la un an financiar la altul în ceea ce privește relațiile de afiliere și tranzacțiile desfășurate cu persoane afiliate. Totuși, se remarcă o creștere în timp a nivelului de detaliu în care ele sunt abordate, lucru care poate fi privit inclusiv ca o consecință a preocupărilor tot mai active ale potențialilor investitori / utilizatori de informații contabile cu privire la problematica prețurilor de transfer (preocupări la care companiile trebuie să răspundă prin oferirea de informații relevante);
- De cele mai multe ori, informațiile care se regăsesc în notele la situațiile financiare au un caracter agregat la nivel de element de structură al situațiilor financiare (de exemplu, datorii, creanțe), fără a exista detalii specifice cu privire la natura operațiunilor care le-au generat (de exemplu, achiziția de materii prime, achiziția de mărfuri, prestarea de servicii de consultanță tehnologică etc.), contextul desfășurării sau modul în care este determinat prețul în cadrul tranzacțiilor;

- În cazul notelor la situațiile financiare întocmite pentru 2 dintre cele 3 societăți, prețurile de transfer sunt expuse ca o problematică de interes și în secțiunea de „Angajamente și datorii contingente” / „Condiționalități”. Aceasta include prezentarea obligațiilor impuse societății în legătura cu prețurile de transfer de legislația în vigoare și opinia conducerii societății cu privire la respectarea lor și la eventualele riscuri existente din acest punct de vedere.

Ca o concluzie generală, relațiile de afiliere ale unei societăți, tranzacțiile desfășurate de aceasta cu entitățile afiliate și prețurile de transfer reprezintă elemente de interes pentru utilizatorii de informații contabile, fiind reflectate în situațiile financiare anuale ale unei companii. În vederea asigurării respectării principiului imaginii fidele, auditorii trebuie să stabilească și să aplice proceduri specifice prin care să verifice că societatea monitorizează relațiile de afiliere și înregistrează în mod corespunzător tranzacțiile desfășurate cu persoane afiliate (inclusiv, pe cât posibil, respectarea principiului valorii de piață în cadrul lor).

În plus față de informațiile colectate și prezentate în mod specific de societăți în cadrul situațiilor financiare, ca parte a procesului de audit, pentru o înțelegere cât mai exactă a tranzacțiilor se pot solicita și alte detalii, precum lista tranzacțiilor cu persoane afiliate, pe categorii de tranzacții (ținând cont de natura operațiunilor desfășurate) sau existența la nivelul societății de documente care să reflecte conformitatea prețurilor de transfer cu principiul valorii de piață.

Din acest punct de vedere, instrumentul principal este dosarul de prețuri de transfer (care în cazul companiilor încadrate în categoria marilor contribuabili ce desfășoară tranzacții cu persoane afiliate ce depășesc pragurile de materialitate menționate în Ordinul nr. 442/2016 trebuie să fie întocmit anual în mod obligatoriu); însă la nivelul companiilor pot să existe și alte instrumente, precum politici de prețuri de transfer (documente care prezintă modul de desfășurare a tranzacțiilor cu persoane afiliate și cum anume se determina prețul de transfer în cadrul lor astfel încât să se respecte principiul valorii de piață) sau studii de comparabilitate / de benchmarking (analize care reflecta marjele de profitabilitate obținute pe piață de către companii independente implicate în diferite activități / tranzacții, care pot fi utilizate ca referință pentru marjele de profit utilizate în context intra-grup.).

Existența la nivelul unei companii a unor astfel de documente și analize oferă o indicație destul de puternică cu privire la faptul că problematica prețurilor de transfer

reprezintă un punct important pe agenda managementului societății, care cunoaște prevederile legislației locale și monitorizează în mod activ modul în care sunt determinate prețurile de transfer în cadrul tranzacțiilor cu persoane afiliate, obiectivul fiind gestionarea lor corespunzătoare, în vederea eliminării oricăror riscuri asociate.

4. Concluzii

În prezent, prețurile de transfer reprezintă un punct central pe agenda contribuabililor, autorităților fiscale și organismelor de reglementare, influența lor manifestându-se în primul rând în domeniul fiscal, respectiv în ceea ce privește determinarea corectă și alocarea corespunzătoare a bazei impozabile aferentă impozitului pe profit între diferite jurisdicții sau între companii care activează în cadrul aceleiași jurisdicții. Însă, prețurile de transfer transcend problematica fiscală, influențând într-o măsură semnificativă și alte aspecte din viața unei entități, unul dintre acestea fiind imaginea reflectată în situațiile financiare anuale.

Prin urmare, prețurile de transfer reprezintă un punct de reper și în activitatea de audit desfășurată la nivelul companiilor care fac parte din grupuri naționale și multinaționale și sunt implicate în tranzacții intra-grup semnificative, întrucât respectarea sau nu a principiului valorii de piață influențează în mod direct reflectarea elementelor de venituri, cheltuieli, rezultat, active, capitaluri proprii sau datorii în conformitate cu principiul imaginii fidele și, astfel, în cele din urmă, opinia de audit.

În ceea ce privește verificarea tranzacțiilor cu entități care fac parte din același grup, atât organismele internaționale, precum și cele locale oferă norme menite să standardizeze și să faciliteze munca de audit. Cu toate acestea, auditorul întâmpină adesea provocări în identificarea și verificarea părților afiliate ale companiei auditate și a tranzacțiilor dintre acestea. Aceste bariere au la bază motive precum lipsa de înțelegere a principiului valorii de piață, deficiențe în identificarea părților afiliate, deficiențe de comunicare între auditor și persoana desemnată în relația cu auditul, carențe ale controlului intern etc. Totuși, auditorul poate efectua diverse teste pentru a evalua dacă aceste tranzacții sunt în conformitate cu principiile de prețuri de transfer acceptate și reglementările fiscale, având acces la diverse surse de informații și asumându-și responsabilitățile aferente profesiei.

Deși bilanțul contabil, contul de profit și pierdere, tabloul fluxurilor de trezorerie și situația variației capitalurilor proprii au un aport informațional destul de limitat în ceea ce privește reflectarea relațiilor de afiliere și a tranzacțiilor cu persoane afiliate, cuprinzând un număr extrem de restrâns de indicatori specifici, notele la situațiile financiare sunt acele componente din pachetul anual de raportare financiară care cuprind elemente de detaliu, cu un aport informațional ridicat în ceea ce privește reflectarea relațiilor de afiliere și a tranzacțiilor cu persoane afiliate. Detaliile incluse se referă în principal la acționarii societății, remunerația conducerii societății, lista entităților afiliate, soldurile datoriilor / creanțelor înregistrate în relație cu entitățile afiliate sau valoarea tranzacțiilor cu entitățile afiliate.

Acestea sunt de fapt și elementele pe care auditorii trebuie să le aibă în vedere în cadrul misiunilor de audit și să le investigheze prin stabilirea și utilizarea de tehnici și proceduri specifice, asigurându-se că societatea monitorizează relațiile de afiliere și înregistrează în mod corespunzător tranzacțiile desfășurate cu persoane afiliate (inclusiv, pe cât posibil, respectarea principiului valorii de piață în cadrul lor). Doar astfel se poate concluziona că tranzacțiile desfășurate în context intra-grup nu impactează în mod negativ imaginea fidelă care trebuie să se regăsească reflectată în situațiile financiare anuale ale companiei și nu diminuează relevanța informației contabile, generând în fapt o bază distorsionată de luare a deciziilor pentru utilizatorii de informații contabile.

În plus față de informațiile colectate și prezentate în mod specific de societăți în cadrul situațiilor financiare, ca parte a procesului de audit, pentru o înțelegere cât mai exactă a tranzacțiilor se pot solicita și alte detalii precum lista tranzacțiilor cu persoane afiliate, pe categorii de tranzacții (ținând cont de natura operațiunilor desfășurate) sau existența la nivelul societății de documente care să reflecte conformitatea prețurilor de transfer cu principiul valorii de piață. Din acest punct de vedere instrumentul principal este dosarul de prețuri de transfer însă la nivelul companiilor pot să existe și alte instrumente, precum politici de prețuri de transfer sau studii de comparabilitate / de benchmarking.

Analiza efectuată a avut la bază un eșantion de observații considerat relevant însă, întrucât volumul de informații disponibile în mod public este unul foarte ridicat, cercetarea efectuată poate fi extinsă prin includerea de noi observații, sporind astfel gradul de relevanță din punct de vedere statistic. În plus, o posibilă arie de abordat în

cadrul unei cercetări ulterioare poate să fie reprezentată de identificarea acelor tehnici și proceduri de audit care sunt aplicate cu cea mai mare frecvență ca parte a

procesului de auditare a tranzacțiilor cu persoane afiliate, aducând astfel și o dimensiune practică în cadrul problematicii abordate.

BIBLIOGRAFIE

A. LEGISLAȚIE ȘI STANDARDE

1. Hotărârea nr. 1 din 6 ianuarie 2016 emisă de Ministerul Finanțelor Publice pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 22 din 13 ianuarie 2016, https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/HG_1_2016.pdf
2. IFRS Foundation, *IAS 24 Related Parties Disclosure*, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ias-24-related-party-disclosures.pdf?bypass=on>
3. International Auditing and Assurance Standards Board, *ISA 240 Auditor's responsibility to consider fraud in an audit of financial statements*, https://www.ifac.org/_flysystem/azure-private/publications/files/A012%202013%20IAASB%20Handbook%20ISA%20240.pdf
4. International Auditing and Assurance Standards Board, *ISA 315 Identifying and assessing the risks of material misstatement*, <https://www.iaasb.org/publications/isa-315-revised-2019-identifying-and-assessing-risks-material-misstatement>
5. International Auditing and Assurance Standards Board, *ISA 550 Related parties*, https://www.ifac.org/_flysystem/azure-private/publications/files/A029%202013%20IAASB%20Handbook%20ISA%20550.pdf
6. International Auditing and Assurance Standards Board, *ISA 701 Communicating key audit matters in the independent auditor's report*, <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-auditing-isa-701-new-communicating-key-audit-matters-independent-auditors>
7. Ministerul Finanțelor Publice, *Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal*, publicată în Monitorul Oficial nr. 688 din 10 septembrie 2015, https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_11022020.htm#A11

8. OECD (2018), Policy note: Multinational enterprises in the global economy. Heavily debated but hardly measured, <https://www.oecd.org/industry/ind/MNEs-in-the-global-economy-policy-note.pdf>
9. OECD (2022), *OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2022*. OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/0e655865-en>
10. *Ordinul 442/2016 emis de președintele Agenției Naționale de Administrare Fiscală privind cuantumul tranzacțiilor, termenele pentru întocmire, conținutul și condițiile de solicitare a dosarului prețurilor de transfer și procedura de ajustare/estimare a prețurilor de transfer*, publicat în Monitorul Oficial nr. 74 din 2 februarie 2016, https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OPANAF_442_2016.pdf
11. *Ordinul nr. 1.802/2014 emis de Ministerul Finanțelor Publice pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate*, publicat în Monitorul Oficial nr. 963 din 30 decembrie 2014, https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OMFP_1802_2014.pdf
12. *Ordinul nr. 2.844/2016 emis de președintele Agenției Naționale de Administrare Fiscală pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară*, publicat în Monitorul Oficial nr. 1020 din 19 decembrie 2016, https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OMFP_2844_2016.pdf

B. LITERATURĂ DE SPECIALITATE / ARTICOLE

1. Abdul Rasheed, P. C., Iqbal, T. H., & Mallikarjunappa, T. (2021), Related party transactions and audit risk. *Cogent Business & Management*, 8(1) doi:<https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1888669>
2. Hong-Da Wang, Chia-Ching Cho, Chan-Jane Lin (2019), Related party transactions, business

- relatedness, and firm performance, *Journal of Business Research*, Volume 101, Pp. 411-425, ISSN 0148-2963, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.01.066>, (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296319300864>)
3. Ignat, I., & Feleagă, L. (2019), Research regarding the issues of the arm's length principle mentioned by IAS 24. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 32(1), 3034-3051.
 4. Institute of Chartered Accountants in England and Wales, Audit and Assurance Faculty (2010), *The audit of related parties in practices*, <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/audit-and-assurance/audit-and-assurance-faculty/publications/others/the-audit-of-related-parties-in-practice.ashx#:~:text=It%20requires%20auditors%20to%20consider,315%20and%202402%20on%20fraud>.
 5. Mark S. Beasley, Joseph V. Carcello, Dana R. Hermanson, Top 10 Audit Deficiencies, *Journal of Accountancy*, <https://www.journalofaccountancy.com/issues/2001/apr/top10auditdeficiencies.html>
 6. Mihai, I. O., Radu, R. I., & Isai, V. (2017), Corporate Governance and Related Parties Transactions – Evidence from Romanian Listed Companies. In S. Hugues, & N. Cristache (eds.), „Risk in Contemporary Economy” (pp. 124-134). Iasi, Romania: *LUMEN Proceedings*. <https://doi.org/10.18662/lumproc.rce2017.1.10>
 7. Moataz El-Helaly, Ifigenia Georgiou, Alan D. Lowe (2018), The interplay between related party transactions and earnings management: The role of audit quality, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 32, Pp. 47-60, ISSN 1061-9518, <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2018.07.003>, (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1061951818301708>)
 8. Pasc, L.-V., Hațegan, C.-D., (2021), Reporting Significant Transactions with Affiliated Parties of Listed Companies on Stock Exchange, *Audit Financiar*, vol. XIX, no. 2(162)/2021, pp. 359-372, DOI: 10.20869/AUDITF/2021/162/012
 9. Pasc, Lioara-Veronica, Camelia-Daniela Hațegan (2023), Disclosure of Key Audit Matters: European Listed Companies' Evidence on Related Parties Transactions. *Int. J. Financial Stud.* 11, 82. <https://doi.org/10.3390/ijfs11030082>
 10. Wenxia Ge, Donald H. Drury, Steve Fortin, Feng Liu, Desmond Tsang (2010), Value relevance of disclosed related party transactions, *Advances in Accounting*, Volume 26, Issue 1, Pp. 134-141, ISSN 0882-6110, <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2010.02.004>. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0882611010000076>)